Euroopa Parlament
2024-2029

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon

2024/2078(INI)

9.1.2025

RAPORTI PROJEKT

Komisjoni 2024. aasta aruanne õigusriigi olukorra kohta
(2024/2078(INI))

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon

Raportöör: Ana Catarina Mendes

SISUKORD

Lk

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....3

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

mis käsitleb komisjoni 2024. aasta aruannet õigusriigi olukorra kohta (2024/2078(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut (edaspidi „ELi leping“), eriti selle artiklit 2, artikli 3 lõiget 1, artikli 3 lõike 3 teist lõiku, artikli 4 lõiget 3 ning artikleid 5, 6, 7, 11, 19 ja 49,

– võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut (edaspidi „ELi toimimise leping“), eelkõige selle artikleid, mis käsitlevad liidus demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste austamist, kaitset ja edendamist, sealhulgas artikleid 70, 258, 259, 260, 263, 265 ja 267,

– võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat (edaspidi „harta“),

– võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat,

– võttes arvesse komisjoni 24. juuli 2024. aasta teatist „2024. aasta aruanne õigusriigi kohta. Õigusriigi olukord Euroopa Liidus“ (COM(2024)0800),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrust (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks[1] (edaspidi „õigusriigi tingimuslikkuse määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrust (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid[2] (edaspidi „ühissätete määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrust (EL) 2021/692, millega luuakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1381/2013 ning nõukogu määrus (EL) nr 390/2014[3],

– võttes arvesse inimõiguste ülddeklaratsiooni,

– võttes arvesse ÜRO inimõiguste ja põhivabaduste kaitset käsitlevaid õigusakte ning ÜRO inimõiguste olukorra üldise korrapärase läbivaatamise protsessi soovitusi ja aruandeid, samuti ÜRO lepingute järelevalveorganite kohtupraktikat ja Inimõiguste Nõukogu erimenetlusi,

[1] ELT L 433, 22.12.2020, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj.
[2] ELT L 231, 30.6.2021, lk 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj.
[3] ELT L 156, 5.5.2021, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/692/oj.

– võttes arvesse Euroopa inimõiguste konventsiooni ja Euroopa sotsiaalhartat, Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa sotsiaalõiguste komitee kohtupraktikat ning Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee, ministrite komitee, inimõiguste voliniku, rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni, diskrimineerimisvastase, mitmekesisuse ja kaasatuse juhtkomitee, Veneetsia komisjoni ja Euroopa Nõukogu teiste organite konventsioone, soovitusi, resolutsioone, arvamusi ja aruandeid,

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni,

– võttes arvesse 23. mai 2007. aasta Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu vahelist vastastikuse mõistmise memorandumit ning nõukogu 30. jaanuari 2023. aasta järeldusi ELi prioriteetide kohta koostööks Euroopa Nõukoguga 2023.–2024. aastal,

– võttes arvesse komisjoni 20. detsembri 2017. aasta põhjendatud ettepanekut nõukogu otsuse kohta, millega järeldatakse ilmset ohtu, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet, ja mis esitati vastavalt ELi lepingu artikli 7 lõikele 1 (COM(2017)0835),

– võttes arvesse oma 25. oktoobri 2016. aasta resolutsiooni soovitustega komisjonile ELi demokraatia, õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste mehhanismi loomise kohta[4],

– võttes arvesse oma 1. märtsi 2018. aasta resolutsiooni komisjoni otsuse kohta kohaldada Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõiget 1 seoses olukorraga Poolas[5],

– võttes arvesse oma 19. aprilli 2018. aasta resolutsiooni vajaduse kohta luua Euroopa väärtuste rahastamisvahend, millega toetatakse Euroopa Liidus kohalikul ja riiklikul tasandil põhiväärtusi edendavaid kodanikuühiskonna organisatsioone[6],

– võttes arvesse oma 12. septembri 2018. aasta resolutsiooni ettepaneku kohta, millega kutsutakse nõukogu üles järeldama Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõike 1 alusel ilmset ohtu, et Ungari rikub oluliselt liidu aluseks olevaid väärtusi[7],

– võttes arvesse oma 13. novembri 2018. aasta resolutsiooni vähemustega seotud miinimumstandardite kohta ELis[8],

– võttes arvesse oma 14. novembri 2018. aasta resolutsiooni vajaduse kohta luua ELi terviklik demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste kaitse mehhanism[9],

– võttes arvesse oma 7. oktoobri 2020. aasta resolutsiooni ELi demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste mehhanismi loomise kohta[10],

[4] ELT C 215, 19.6.2018, lk 162.
[5] ELT C 129, 5.4.2019, lk 13.
[6] ELT C 390, 18.11.2019, lk 117.
[7] ELT C 433, 23.12.2019, lk 66.
[8] ELT C 363, 28.10.2020, lk 13.
[9] ELT C 363, 28.10.2020, lk 45.
[10] ELT C 395, 29.9.2021, lk 2.

– võttes arvesse oma 13. novembri 2020. aasta resolutsiooni COVID-19 leviku tõkestamise meetmete mõju kohta demokraatiale, õigusriigile ja põhiõigustele[11],

– võttes arvesse oma 17. detsembri 2020. aasta resolutsiooni Euroopa kodanikualgatuse „Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe“ (Vähemuste turvapakett – miljon allkirja Euroopa mitmekesisuse nimel) kohta[12],

– võttes arvesse oma 10. juuni 2021. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorra kohta Euroopa Liidus ja tingimuslikkuse määruse (EL, Euratom) 2020/2092 kohaldamise kohta[13],

– võttes arvesse oma 24. juuni 2021. aasta resolutsiooni, mis käsitleb komisjoni 2020. aasta aruannet õigusriigi kohta[14],

– võttes arvesse oma 8. juuli 2021. aasta resolutsiooni liidu eelarve kaitsmiseks kehtestatud üldise tingimuslikkuse korra kohaldamise suuniste koostamise kohta[15],

– võttes arvesse oma 16. septembri 2021. aasta resolutsiooni soovitustega komisjonile seoses soolise vägivalla määratlemisega ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 nimetatava uue kuriteoliigina[16],

– võttes arvesse oma 11. novembri 2021. aasta resolutsiooni demokraatia ning massiteabevahendite vabaduse ja mitmekesisuse tugevdamise kohta ELis: tsiviil- ja kriminaalõiguse kohaste meetmete lubamatu kasutamine ajakirjanike, valitsusväliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonna vaikima sundimiseks[17],

– võttes arvesse oma 15. detsembri 2021. aasta resolutsiooni korruptsiooni, reeglitevastaselt tehtud kulutuste ning ELi ja riiklike rahaliste vahendite omastamise vastaste ennetusmeetmete hindamise kohta erakorraliste rahaliste vahendite ja kriisiga seotud kuluvaldkondade puhul[18],

– võttes arvesse oma 8. märtsi 2022. aasta resolutsiooni kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemise kohta Euroopas[19],

– võttes arvesse oma 10. märtsi 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi ja Euroopa Kohtu otsuse tagajärgede kohta[20],

– võttes arvesse oma 19. mai 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorda käsitleva Euroopa Komisjoni 2021. aasta aruande kohta[21],

---

[11] ELT C 415, 13.10.2021, lk 36.
[12] ELT C 445, 29.10.2021, lk 70.
[13] ELT C 67, 8.2.2022, lk 86.
[14] ELT C 81, 18.2.2022, lk 27.
[15] ELT C 99, 1.3 2022, lk 146.
[16] ELT C 117, 11.3.2022, lk 88.
[17] ELT C 205, 20.5.2022, lk 2.
[18] ELT C 251, 30.6.2022, lk 48.
[19] ELT C 347, 9.9.2022, lk 2.
[20] ELT C 347, 9.9.2022, lk 168.
[21] ELT C 479, 16.12.2022, lk 18.

– võttes arvesse oma 9. juuni 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi ja Poola riikliku taastekava võimaliku heakskiitmise kohta[22],

– võttes arvesse oma 15. septembri 2022. aasta resolutsiooni põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus 2020. ja 2021. aastal[23],

– võttes arvesse oma 20. oktoobri 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi kohta Maltal viis aastat pärast Daphne Caruana Galizia mõrvamist[24],

– võttes arvesse oma 20. oktoobri 2022. aasta resolutsiooni LGBTIQ+ kogukonna liikmete vastu suunatud vaenukuritegude sagenemise kohta kogu Euroopas, arvestades hiljutist homofoobset mõrva Slovakkias[25],

– võttes arvesse oma 10. novembri 2022. aasta resolutsiooni rassilise võrdsuse, mittediskrimineerimise ja rassismivastasuse kohta ELis[26],

– võttes arvesse oma 24. novembri 2022. aasta resolutsiooni hinnangu kohta sellele, kas Ungari täidab õigusriigi tingimuslikkuse määruses sätestatud õigusriigi tingimusi, ning Ungari taaste- ja vastupidavuskava hetkeseisu kohta[27],

– võttes arvesse oma 30. märtsi 2023. aasta resolutsioon, mis käsitleb 2022. aasta aruannet õigusriigi kohta – õigusriigi olukord Euroopa Liidus[28],

– võttes arvesse oma 28. veebruari 2024. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorda käsitleva Euroopa Komisjoni 2023. aasta aruande kohta[29],

– võttes arvesse oma 1. juuni 2023. aasta resolutsiooni õigusriigi ja põhiõiguste rikkumise kohta Ungaris ning külmutatud ELi rahaliste vahendite kohta[30],

– võttes arvesse oma 15. juuni 2023. aasta soovitust nõukogule ja komisjonile pärast liidu õiguse kohaldamisel ilmnenud väidetavate rikkumiste ja haldusomavoli uurimist seoses Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamisega[31],

– võttes arvesse oma 11. juuli 2023. aasta resolutsiooni valimisseaduse, uurimiskomisjoni ja õigusriigi kohta Poolas[32],

– võttes arvesse oma 19. oktoobri 2023. aasta resolutsiooni õigusriigi kohta Maltal kuus aastat pärast Daphne Caruana Galizia mõrvamist ja vajaduse kohta kaitsta ajakirjanikke[33],

---

[22] ELT C 493, 27.12.2022, lk 108.
[23] ELT C 125, 5.4.2023, lk 80.
[24] ELT C 149, 28.4.2023, lk 15.
[25] ELT C 149, 28.4.2023, lk 22.
[26] ELT C 161, 5.5.2023, lk 10.
[27] ELT C 167, 11.5.2023, lk 74.
[28] ELT C 341, 27.9.2023, lk 2.
[29] ELT C, C/2024/6743, 26.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6743/oj.
[30] ELT C, C/2023/1223, 21.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1223/oj.
[31] ELT C, C/2024/494, 23.1.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/494/oj.
[32] ELT C, C/2024/3995, 17.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3995/oj.
[33] ELT C, C/2024/2656, 29.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2656/oj.

– võttes arvesse oma 18. jaanuari 2024. aasta resolutsiooni põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus – 2022. ja 2023. aasta aruanne[34],

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 24. jaanuari 2019. aasta resolutsiooni 2262 (2019) rahvusvähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste edendamise kohta,

– võttes arvesse demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo, rahvusvähemuste ülemvoliniku, meediavabaduse esindaja ning Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) muude organite soovitusi ja aruandeid ning ELi ja OSCE vahelist koostööd demokraatliku arengu, institutsioonide loomise ja inimõiguste valdkonnas ning OSCE iga-aastast vaenukuritegude aruannet, milles osalevad riigid on võtnud kohustuse võtta vastu õigusaktid, millega nähakse ette karistused, milles võetakse arvesse vaenukuritegude raskusastet, rakendada meetmeid, et tegeleda teatamata jätmisega ning võtta kasutusele või arendada edasi õiguskaitse-, prokuratuuri- ja kohtuametnike suutlikkuse suurendamise meetmeid vaenukuritegude ennetamiseks, uurimiseks ja nende eest vastutusele võtmiseks,

– võttes arvesse PEGA-uurimiskomisjoni aruannet ning oma 15. juuni 2023. aasta soovitust nõukogule ja komisjonile pärast liidu õiguse kohaldamisel ilmnenud väidetavate rikkumiste ja haldusomavoli uurimist seoses Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamisega[35],

– võttes arvesse oma demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste järelevalverühma (DRFMG) tagasisidearuandeid, lähetusaruandeid, kirjalikke küsimusi ja vastuseid[36],

– võttes arvesse kodukorra artiklit 55,

– võttes arvesse õiguskomisjoni arvamust,

– võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raportit (A10-0000/2025),

A. arvestades, et liit rajaneb ELi lepingu artiklis 2 sätestatud sellistel ühistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine, ning et need on ELi liikmesriikide ühised väärtused;

Õigusemõistmine ja korruptsioon

1. rõhutab, et õiglane kohtumõistmine ja õiguskaitse kättesaadavus on õigusriigi aluspõhimõte, mis eeldab sõltumatu kohtusüsteemi olemasolu; kordab, et õiguskaitse kättesaadavus on oluline, et kodanikud saaksid kasutada oma õigusi, võidelda diskrimineerimise vastu ja panna otsustajad vastutama;

[34] ELT C, C/2024/5739, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5739/oj.
[35] ELT C, C/2024/494, 23.1.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/494/oj.
[36] DRFMG kogu järelevalvetegevust näeb aadressil: https://www.europarl.europa.eu/committees/et/libe-democracy-rule-of-law-and-fundament/product-details/20190103CDT02662.

2. märgib, et komisjon on tuvastanud struktuurseid probleeme seoses kohtusüsteemi tõhususe parandamisega mõnes liikmesriigis[37]; rõhutab, et kohtute kõrgematele ametikohtadele nimetamine peab toimuma läbipaistvalt ja tulemuspõhiselt ilma poliitilise sekkumiseta;

3. kutsub liikmesriike üles viivitamata täitma kohtuotsuseid ja nõuab tungivalt, et komisjoni hindaks tagajärgi ELi õiguse järgimisele ning algataks vajaduse korral rikkumismenetlusi;

4. pooldab kuriteoohvrite õiguste direktiivi[38] läbivaatamist, et täita õiguslikud lüngad, tagades ohvritele õiguskaitse kättesaadavuse ja toetuse;

5. kordab oma üleskutset komisjonile viia kiiresti lõpule läbirääkimised ELi liikmesuse üle Euroopa Nõukogu riikide korruptsioonivastases ühenduses (GRECO) ning nõuab, et iga-aastane õigusriigi olukorda käsitlev aruanne hõlmaks ELi institutsioone;

6. võtab teadmiseks asjaolu, et mõnede liikmesriikide puhul on täheldada tendentsi viivitada Euroopa Liidu Kohtu otsuste täitmisega või jätta need üldse täitmata, ning nõuab, et kohtuotsuste täitmine seataks prioriteediks;

7. kutsub liikmesriike üles suurendama avaliku sektori asutuste läbipaistvust ja vastutust, tõhustama korruptsioonivastaseid raamistikke, tagama sõltumatute järelevalveasutuste loomise, edendama rikkumisest teatajate kaitset, parandama eetikaraamistikke ja edendama vajalike õigusaktide väljatöötamist; peab kahetsusväärseks, et mõnes liikmesriigis ei ole suurkorruptsiooni vastases võitluses tehtud piisavaid edusamme;

Meedia mitmekesisus ja meediavabadus

8. väljendab heameelt selliste algatuste üle nagu Euroopa meediavabaduse määrus[39] ja nõuab määruse kiiret rakendamist; kutsub liikmesriike üles suurendama riikliku reklaami jaotamise läbipaistvust; kutsub komisjoni üles andma liikmesriikidele Euroopa meediavabaduse määruse ülevõtmiseks vajalikku abi;

9. kutsub liikmesriike üles täielikult rakendama vaigistushagide vastast direktiivi[40] ja komisjoni 27. aprilli 2022. aasta soovitust (EL) 2022/758, milles käsitletakse avalikus elus osalevate ajakirjanike ja inimõiguste kaitsjate kaitsmist ilmselgelt põhjendamatute või kuritarvituslike hagide eest (üldsuse osalemise vastased strateegilised hagid)[41], ning

---

[37] Komisjoni 24. juuli 2024. aasta teatis „2024. aasta aruanne õigusriigi kohta“ (COM(2024)0800), soovitusi sisaldav lisa, lk 1, 9, 11, 19 ja 24.
[38] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK (ELT L 315, 14.11.2012, lk 57, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2012/29/oj).
[39] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. aprilli 2024. aasta määrus (EL) 2024/1083, millega luuakse siseturul meediateenuste ühine raamistik ja muudetakse direktiivi 2010/13/EL (Euroopa meediavabaduse määrus) (ELT L, 2024/1083, 17.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj).
[40] võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. aprilli 2024. aasta direktiivi (EL) 2024/1069, milles käsitletakse avalikus elus osalevate isikute kaitsmist ilmselgelt põhjendamatute nõuete või kuritarvituslike kohtumenetluste (avalikus elus osalemise vastased strateegilised hagid) eest (ELT L, 2024/1069, 16.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj).
[41] ELT L 138, 17.5.2022, lk 30, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj.

võtma vastu ulatuslikud riigisisesed vaigistushagide vastased meetmed, et kaitsta ajakirjanikke ja toetada ohustatud isikuid;

10. nõuab tungivalt, et liikmesriigid kaitseksid meediavabadust ja meedia mitmekesisust, hoiaksid ära meediaomandi koondumise ja võitleksid desinformatsiooni vastu, eelkõige tõhusate seaduste ja sõltumatute reguleerivate asutuste abil; rõhutab sõltumatu ja stabiilse avalik-õigusliku ringhäälingu tähtsust demokraatia jaoks ning vajadust tagada avalik-õigusliku meedia rahastamine;

11. mõistab teravalt hukka asjaolu, et riik kontrollib meediategevust või sekkub sellesse poliitiliselt, ning nõuab, et pingutatakse rohkem selleks, et tagada ajakirjanike turvalisus ja kaitse;

Kodanikuühiskonna organisatsioonid

12. nõustub komisjoni hinnanguga, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel ja inimõiguste kaitsjatel on võimu tasakaalustamisel tähtis roll;

13. on mures, et kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja inimõiguste kaitsjatele seatakse üha uusi piiranguid, neid ei rahastata piisavalt ja suurenenud on nendevastased rünnakud; nõuab kodanikuühiskonnale soodsa ja toetava raamistiku loomist ning kordab, kui oluline on kodanikuühiskonna organisatsioonide kaitsmiseks vastu võtta vaigistushagide vastane direktiiv ja komisjoni soovitus (EL) 2022/758; on seisukohal, et komisjon ja liikmesriigid peaksid suurendama kodanikuühiskonna organisatsioonide rahastamist;

Võrdsus seaduse ees ja diskrimineerimise keeld

14. tuletab meelde, et liikmesriikide õigusraamistikud peavad tagama võrdse õigusliku kohtlemise ning edendama võrdõiguslikkust ja üksikisikute õigust mitte kogeda kohtumenetluses diskrimineerimist; kutsub komisjoni üles võtma meetmeid, kui neid põhimõtteid ei järgita; tunnistab, et isikute vaba liikumist ELis ei tohiks takistada diskrimineerivad tavad;

15. kutsub komisjoni ja liikmesriike üles laiendama ELi õiguslikku alust selles valdkonnas ning esitama ettepaneku vaenukuritegude ja -kõne kohta; kutsub nõukogu üles võtma vastu direktiivi 2008/140[42];

16. nõuab, et parandataks naiste õiguskaitset, ELi õigusesse lisataks kuriteoliigina sooline vägivald, esitataks ELi seadusandlik ettepanek nõusolekuseaduse kohta ning hartas sätestataks juurdepääs turvalisele ja seaduslikule abordile;

17. rõhutab, et kõik kodanikud, olenemata nende kodakondsusest, sünnikohast või sellest, kas liikmesriikidesse saabuti legaalselt või mitte, peavad olema seaduse ees võrdsed, ning innustab komisjoni ja liikmesriike jätkama kodakondsusel põhineva diskrimineerimise vastu võitlemist; kutsub komisjoni üles tagama, et liikmesriigid

[42] Ettepanek võtta vastu nõukogu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest (COM(2008)0426).

järgiksid rände- ja varjupaigaleppe rakendamisel oma riiklikes kavades õigusriigi põhimõtteid;

18. nõuab jätkuvate meetmete võtmist, et võidelda vähemusrühmade ning rahvus-, etniliste, keele- ja usuvähemuste diskrimineerimise ja nendevastaste kuritegude vastu; nõuab tungivalt, et komisjon lisaks iga-aastasesse õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse samba, milles käsitletakse seda, kuidas igasuguse diskrimineerimise vastu paremini võidelda;

Ühtne turg ja õigusriigi põhimõtted

19. rõhutab õigusriigi tähtsust ühtse turu toimimise tagamisel ning kinnitab veel kord, et kohtusüsteemid, tõhusad korruptsioonivastased raamistikud ja meediavabaduse kaitse on ettevõtjate vahelise ausa konkurentsi, õiguskindluse ja usalduse jaoks üliolulised[43];

Õigusriigiga seotud meetmed ja majanduslik mõõde

20. kutsub komisjoni üles ennetus- ja reageerimismeetmete vahelist otsest seost edasi arendama ning algatama rikkumismenetlusi, kohaldades ELi lepingu artiklit 7, üldist tingimuslikkuse mehhanismi ja harta horisontaalseid tingimusi;

21. rõhutab, et vaja on terviklikku tingimuslikkuse mehhanismi, et tagatud oleks õigusriigi austamine kõigis ELi õigusaktides, mitte ainult eelarve täitmisel; nõuab tungivalt, et komisjon esitaks ettepaneku selle mehhanismi kohaldamisala laiendamiseks;

22. nõuab, et kehtestataks arukas tingimuslikkus, mille kohaselt oleks võimalik suunata ELi vahendid otse omavalitsustele, valitsusvälistele organisatsioonidele ja muudele osalejatele, kes ELi väärtustest kinni peavad, hiilides selliselt mööda valitsustest, kes õigusriiki ei austa;

Kontrolli- ja tasakaalustussüsteem

23. kutsub liikmesriike üles hoiduma kiirendatud menetluste ülemäärasest kasutamisest, kuna need mõjutavad negatiivselt õigusloome kvaliteeti ja demokraatiat; kutsub liikmesriike üles võtma kasutusele läbipaistvad õigusloomeprotsessid, mis tugineksid süstemaatilisele sidusrühmadega konsulteerimisele;

24. kutsub liikmesriike üles suurendama riiklike järelevalveasutuste sõltumatust, et tagada ressursside kättesaadavus ja poliitilise sekkumise puudumine; rõhutab kodanikuühiskonna ja inimõiguste kaitsjate rolli vastutuse edendamisel ja põhiõiguste kaitsmisel; taunib kodanikuühiskonna tegevuse piiramist;

25. on mures välissekkumise pärast liikmesriikides, sealhulgas sotsiaalmeediaga manipuleerimise ja desinformatsiooni pärast; võtab teadmiseks Elon Muski vastuvõetamatud algatused kasutada sotsiaalmeedia platvorme, et manipuleerida avaliku arvamusega eri liikmesriikides; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles seda jälgima ning

[43] Komisjoni 24. juuli 2024. aasta teatis „2024. aasta aruanne õigusriigi kohta“ (COM(2024)0800), lk 5.

kohaldama digiteenuste määrust[44] ja digiturgude määrust[45], sealhulgas vastuseks Meta hiljutisele otsusele faktikontrolli mehhanismide kohta;

Soovitused

26. ergutab komisjoni kasutama ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste järgimise hindamisel selgemat sõnastust; nõuab suuremat keskendumist riigipõhiste soovituste rakendamisele koos järelmeetmete mehhanismide ja mõõdetavate võrdlusalustega; teeb ettepaneku luua terviklik õigusriigi põhimõtete järelevalvemehhanism, mis hõlmaks kõiki ELi institutsioone, liikmesriike ja kandidaatriike, et edendada ühtsust; soovitab luua alalise töörühma, et jälgida õigusriigi põhimõtete rikkumisi liikmesriikides;

27. rõhutab, kui olulised on sõltumatud kohtusüsteemid ja tasuta õigusabi kättesaadavus, et tagada võrdne juurdepääs õigusemõistmisele; kordab, et piisavad vahendid, sealhulgas taristu ja personal, on kohtusüsteemide täiustamiseks üliolulised;

28. kutsub komisjoni üles viima lõpule läbirääkimised ELi liikmesuse üle GRECOs, mis on oluline vahe-eesmärk korruptsioonivastases võitluses;

29. kutsub liikmesriike üles tagama meediavabaduse ning meedia sõltumatuse ja mitmekesisuse ning võitlema desinformatsiooni vastu; nõuab tungivalt Euroopa meediavabaduse määruse kiiret rakendamist;

30. rõhutab kodanikuühiskonna ja sõltumatute järelevalveasutuste rolli, et jälgida ja toetada õigusriigi olukorda käsitleva aruandes tehtud soovituste rakendamist; nõuab, et kodanikuühiskonnaga dialoogi pidamiseks loodaks struktureeritud raamistik, et kodanikuühiskonna panust saaks lõimida õigusriigi põhimõtete iga-aastasesse läbivaatamistsüklisse, nagu soovitavad Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (EMSK)[46] ja kodanikuühiskonna võrgustikud[47]; kordab, kui oluline on aruande koostamisel laiaulatuslik konsulteerimine;

31. rõhutab, et rahumeelse kogunemise ning ühinemis- ja väljendusvabaduse näol on tegemist rahvusvahelise õigusega kaitstud põhiõigustega ning need on demokraatia ja valitsuse vastutuse seisukohalt hädavajalikud; mõistab hukka asjaolu, et neid õigusi pannakse järjest suurema surve alla, ning juhib tähelepanu suundumusele piirata neid õigusi; kutsub liikmesriike üles põhjalikult uurima seda, kas õiguskaitseasutused kasutavad ülemäärast jõudu ja diskrimineerivad isikuid;

32. on seisukohal, et komisjon ja liikmesriigid peaksid parandama kodanikuühiskonna organisatsioonide rahastamise mehhanisme ja algatusi, mis tugevdavad kohtusüsteemi

---

[44] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus) (ELT L 277, 27.10.2022, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj).

[45] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. septembri 2022. aasta määrus (EL) 2022/1925, mis käsitleb konkurentsile avatud ja õiglaseid turge digisektoris ning millega muudetakse direktiive (EL) 2019/1937 ja (EL) 2020/1828 (digiturgude määrus) (ELT L 265, 12.10.2022, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj).

[46] Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 14. veebruari 2024. aasta arvamus „Kodanikuühiskonna dialoogi ja osalusdemokraatia tugevdamine ELis: edasised sammud“.

[47] Civil Society Europe, „Joint Civil Society Contribution on Civic Space to the 2024 Annual Rule of Law Report“, juuni 2024.

ja toetavad kohtute sõltumatust; soovitab komisjonil koostada strateegia, et kaitsta kodanikuühiskonda ja inimõiguste kaitsjaid;

33. nõuab tungivalt, et komisjon lisaks iga-aastasesse õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse uue samba, milles käsitletakse igasuguse diskrimineerimise vastu võitlemist;

34. kordab oma üleskutset komisjonile integreerida õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse reageerimismeetmed, nagu ELi lepingu artikli 7 kohased menetlused, üldine tingimuslikkuse mehhanism ja rikkumismenetlused[48];

35. rõhutab, kui oluline on lõimida õigusriigi olukorda käsitlevad vahe-eesmärgid sellistesse rahastamisvahenditesse nagu taaste- ja vastupidavusrahastu; taunib ELi rahaliste vahendite eraldamist Ungarile, hoolimata puudustest selle riigi kohtusüsteemi sõltumatuses ja korruptsioonivastastes raamistikes; soovitab peatada väljamaksed seniks, kuni kõik õigusriigiga seotud kriteeriumid on täidetud;

36. on veendunud, et ELi tasandil tuleks tugevdada institutsioonidevahelist dialoogi ja koostööd õigusriigi põhimõtete valdkonnas; nõuab, et õigusriigi olukorra teemal algatataks alaline institutsioonidevaheline dialoog, milles osaleksid muu hulgas Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon; kutsub nõukogu üles muutma õigusriigi olukorda käsitleva dialoogi kaasavamaks, kutsudes oma istungitest osa võtma teisi institutsioone, nagu Veneetsia komisjon, inimõiguste volinik ja Euroopa Parlamendi esindajad;

37. soovitab komisjonil ja liikmesriikidel jälgida välissekkumise juhtumeid, eelkõige sotsiaalmeedia kasutamist manipuleerimiseks ja pahatahtlikel eesmärkidel, sealhulgas selle kasutamist üksikisikute, näiteks Elon Muski poolt, et mõjutada avalikku arvamust ja levitada desinformatsiooni Euroopas; rõhutab, et komisjon peab tagama õigusriigi põhimõtete nõuetekohase järgimise ELi institutsioonides ning nõuab ELi institutsioonide kaasamist õigusriigi olukorda käsitleva iga-aastase aruande hindamisse;

38. kiidab heaks komisjoni algatuse kaasata oma iga-aastasesse õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse Albaania, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbia ning ergutab põhjalikult hindama õigusriigi järgimist nendes ühinevates riikides;

°

° °

39. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule ja komisjonile.

[48] Ungari Helsingi komitee, „Disregard for EU values: a snapshot of RoL issues in Hungary in light of the Article 7 procedure“, 12. november 2024.